

УДК 316.77:316.658–049.5

DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2023-19-270-286>

**MANIPULATIVE TECHNOLOGIES IN TERMS OF
INFORMATION SECURITY**

**МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АСПЕКТІ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ**

Тетяна Шинкар,

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціальних
комунікацій,*

*документознавства та
інформаційної діяльності*

E-mail:

tatianapanchenko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0704-0059>

Researcher ID: A-3147-2019

Університет Григорія

Сковороди в Переяславі,

вул. Сухомлинського, 30,

м. Переяслав, Київська обл.,

Україна, 08401

Tetiana Shynkar,

Ph.D. in Philological Sciences,

Associate Professor of

Department of Social

Communications,

Documentation and Information

Activity

E-mail:

tatianapanchenko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0704-0059>

Researcher ID: A-3147-2019

Hryhorii Skovoroda

University in Pereiaslav,

30, Sukhomlynsko Str.,

Pereiaslav, Kyiv region,

Ukraine, 08401

Тетяна Левченко,

доктор філологічних наук,

доцент, доцент кафедри

соціальних комунікацій,

документознавства та

інформаційної діяльності

E-mail:

tanyalevchenko2010@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4275-7701>

0002-4275-7701

Tetiana Levchenko,

Doctor of Philological Sciences,

Associate Professor, Associate

Professor of Social

Communications,

Documentation Science and

Information Activities

Department

E-mail:

tanyalevchenko2010@ukr.net

Університет Григорія
Сковороди в Переяславі,
вул. Сухомлинського, 30,
м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4275-7701>
*Hryhorii Skovoroda University
in Pereiaslav,
30, Sukhomlynskyi Str.,
Pereiaslav, Kyiv region,
Ukraine, 08401*

Василь Дудар,
кандидат історичних наук,
доцент, доцент кафедри
соціальних комунікацій,
документознавства та
інформаційної діяльності,
E-mail:

dudarvasyl2013@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6064-9408>

Університет Григорія
Сковороди в Переяславі,
вул. Сухомлинського, 30,
м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

Vasyl Dudar,
*Ph.D. in Historical Sciences,
Associate Professor, Associate
Professor of Department of
Social Communications,
Documentation and Information
Activity*

E-mail:
dudarvasyl2013@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6064-9408>

*Hryhorii Skovoroda University
in Pereiaslav,
30, Sukhomlynskyi Str.,
Pereiaslav, Kyiv region,
Ukraine, 08401*

ABSTRACT

The article examines how manipulative elements can influence people's perception and behavior in the field of communication technologies, in particular through the mass media, where manipulative elements can be present in news content, advertising and other programs; through social networks (fake news, speculation, manipulation of content or the use of psychological techniques to attract attention or change users' opinions); through advertising, in particular through the use of emotional manipulation, hidden messages or manipulative techniques,

It is determined that there are various techniques that can be used for psychological manipulation: emotional manipulation, information manipulation, social norms and environmental influence, manipulation of the sense of need or deficit, manipulation of authority or status.

It is found that an important task of modern society is to combat manipulative technologies, which is relevant in the era of rapid development of technology and social networks, where fake news, disinformation and other forms of manipulation are spreading to influence public opinion. Manipulation is an element of socio-political governance and the struggle for power in society.

It is concluded that it is important to develop media literacy and critical thinking in order to recognize manipulative techniques and protect oneself from them. The fight against manipulative technologies requires a comprehensive approach and the involvement of various spheres of society. The ways of combating manipulative technologies are identified: media literacy and education, development of legal regulation, engagement of social media and support of independent media, civic education and active participation in society, international cooperation and development of technological solutions.

Keywords: *manipulation, communication technologies, public opinion, media education, media literacy, information security, information management.*

Постановка проблеми. До недавнього часу комунікація вважалася окремою галуззю теорії і не була предметом прикладних досліджень. Водночас наукові теорії, які нині існують, не можуть повною мірою пояснити комунікаційний досвід пострадянських країн, пов'язаний із системністю ідеологічних структур пострадянських суспільствах, у яких активно вживаються прийоми маніпулювання суспільною свідомістю.

Необхідність повномасштабних реформ у пострадянських державах ставить комунікаційні стратегії як

практичне питання, важливість якого важко переоцінити, оскільки перед реформуванням суспільства потрібна трансформація форм комунікації, яку можна використовувати в процесі реформ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікацію та комунікативні стратегії сучасних письменників досліджують С. Дацюк, К. Каландаров, Ю. Пирогова, А. Дмитрієв, В. Донецька, Г. Почепцов. Поняття маніпуляції та техніки маніпулювання розглядається в роботах з теорії психології, лінгвістики, соціології, політології та масової комунікації (Т. Андрущенко, Д. Арабаджиєва, В. Воротинського, О. Гойман, О. Дяченко, Н. Єфтені, К. Захаренко, М. Костельнюка, Ю. Калюжної, Г. Лавриненко, В. Максимець, Д. Мошак, О. Шевчук, Т. Ярошенко та багатьох інших). Для переходу від маніпулятивної комунікаційної стратегії, яка домінує в сучасному суспільстві, до якісно нового рівня комунікації – умовного – необхідно насамперед з'ясувати причини використання маніпулятивної стратегії та її основні характеристики. Враховуючи особливості сучасного періоду життя українського суспільства, виникає нагальна потреба в дослідженні змін, створенні нових векторів розвитку маніпулятивних технологій, та визначенні їхнього місця й ролі у сучасних політичних і соціальних процесах, у чому вбачаємо **актуальність** проблеми.

Метою цієї статті є визначення місця маніпулятивних елементів у комунікаційних технологіях та їхнього впливу на формування на сприйняття проблем сучасного світу, а також у з'ясуванні шляхів боротьби з маніпуляціями.

Завдання розвідки полягають у тому, щоб визначити поняття маніпуляції та розглянути її види; виокремити комунікаційні технології, через який відбувається вплив на суб'єкт і маси, розкрити механізми психологічного захисту від маніпуляції; з'ясувати можливі шляхи боротьби з маніпулятивними технологіями.

Виклад основного матеріалу. У рамках інформаційного суспільства різноманітні інформаційні технології є частиною комунікаційних механізмів, за допомогою яких переважно здійснюється управління суспільством. Цьому є декілька причин, зокрема надзвичайна складність і суперечливість взаємодії різних суб'єктів суспільних процесів. Оскільки ці суб'єкти зазвичай не досягають згоди щодо найважливіших суспільно-політичних питань, єдина державна ідеологія допускає ситуативне використання певних технологій для вирішення конкретних завдань.

Ще одна причина – раптова зміна культурної парадигми, перехід від модернізму до постмодернізму, що означає, серед іншого, відсутність загально визнаної світоглядної системи координат, розмаїття світоглядів; і що межі між об'єктивною та віртуальною реальністю стираються в результаті швидкого розвитку інформаційних технологій.

Н. Отрешко зауважує, що «маніпуляція соціальна – це спосіб соціального управління, що полягає у прихованих (найчастіше через формування ілюзорних уявлень) впливах на масову свідомість і поведінку людей з метою примусити їх діяти (або не діяти) в інтересах певних соціальних сил» (Отрешко, 2018). На думку Н. Бутенко, «поведінка, що виражається в неусвідомленій спробі контролювати ситуацію, підкоряти собі волю інших людей для досягнення власних цілей, є маніпулятивною» (Бутенко, 2005: 196). В. Степанов вважає, що «маніпуляція суспільною свідомістю стала технологією та вийшла на професійний рівень» (Степанов, 2010: 129). Дослідник визначає маніпуляцію як «спосіб панування шляхом духовного впливу на людей через програмування їхнього поведіння» (Степанов, 2010: 129). Маніпулятор – це особистість, яка свідомо або несвідомо вдається до різних хитрощів, щоб контролювати ситуацію та досягти своєї мети.

І. Магдиш виокремлює такі види маніпуляцій:

1) адміністративні маніпуляції, що посилюються під час виборів;

2) фінансово-економічні маніпуляції, що охоплюють технології від маніпулювання цінами до маніпулювання курсом акцій;

3) рекламні маніпуляції, засновані на фінансових, інформаційних та лінгвістичних маніпуляціях, спрямованих на реальну фінансову вигоду;

4) міжособистісні маніпуляції, спрямовані на одну особу (чи декілька осіб), а не на маси, як раніше, що проявляється у сімейній тиранії, тиск на роботі;

5) інформаційні маніпуляції, освоєні у сфері масової комунікації. Їхня відмінність від фінансово-економічних маніпуляцій полягає в тому, що маніпулятивне управління інформаційним потоком майже повністю неконтрольоване. На рівні урядових каналів комунікації це успішно роблять високопосадовці, які вбачають у маніпуляції органічну та необхідну частину політики й управління;

6) маніпулювання мовою, що використовується як один із засобів маніпулювання інформацією. Від обраного стилю викладу залежить ставлення громадськості до певної події, а отже й реакція на цю подію. З багатьма альтернативними джерелами інформації, що залежать від різних об'єктів, лінгвістичну маніпуляцію неважко розпізнати, хоча споживачі часто консервативні у своїх уподобаннях і тому стають легкою здобиччю для маніпуляторів (Магдиш, 2003).

Маніпуляції впливають на різні аспекти комунікаційних технологій. Так, об'єктом, що має потужний вплив на формування громадської думки, є засоби масової інформації, у яких маніпулятивні елементи можуть бути присутні в змісті новин, рекламі та інших програмах. Наприклад, використання емоційного забарвлення, недостовірної інформації або приховування певних фактів може впливати на сприйняття та реакцію глядачів, слухачів або читачів.

Важливим каналом комунікації для багатьох людей стали соціальні мережі. Тут можуть зустрічатися маніпулятивні елементи: фейкові новини, спекуляції, маніпуляція з контентом

або використання психологічних технік, щоб залучити увагу або змінити думку користувачів. Алгоритми соціальних мереж також можуть зміцнювати фільтрування інформації та створювати «інформаційні бульбашки», що обмежують доступ до різноманітних поглядів. Соціальні мережі як маніпулятивні технології застосовують для залучення й утримання користувачів, наприклад, використання лайків, коментарів або алгоритмів, що підтримують показ вмісту, що сприяє взаємодії, може створювати залежність від соціальних мереж та сприяти маніпуляціям.

Може містити маніпулятивні елементи з метою впливу на споживачів реклама, у якій використовують емоційне маніпулювання, приховані повідомлення або маніпулятивні техніки, щоб збудити бажання або сприяти отриманню недостатньої інформації про реальні наслідки покупки. В онлайн-торгівлі присутні психологічні техніки, які надають вигляд обмеженості або необхідності негайної дії для збільшення продажів або стимулювання споживачів до покупки.

Широко застосовує маніпулятивні елементи політика: маніпуляція інформацією, розповсюдження фейкових новин або використання психологічних технік для впливу на голосування або громадську думку. Інформаційні технології в політичній сфері, з одного боку, відіграють роль у зміцненні інтелектуального потенціалу лідерів, а з іншого – мають сприяти налагодженню регулярної комунікації між владою та суспільством; таке спілкування, яке відбувається на основі отримання від його сторін актуальної, вичерпної і, головне, достовірної інформації. Однак у сучасній публічній комунікації переважно використовується маніпулятивна комунікаційна стратегія, яка спричиняє втрату довіри громадськості до держави, уряду громадян і зрештою призводить до конвенціоналізації. Політичне маніпулювання є системою засобів ідеологічного та духовно-психологічного впливу з метою нав'язування масовій свідомості певних уявлень і

цінностей; а також цілеспрямовано впливати на громадську думку та політичну поведінку, спрямовуючи їх у потрібне русло. Політичне маніпулювання функціонує як частина технології влади, суть якої полягає в програмуванні думок, настроїв і навіть психічних станів мас для забезпечення поведінки людей, які підкоряються маніпуляції.

Серед маніпулятивних технологій розрізняють психологічне маніпулювання, або маніпуляцію свідомістю, коли можуть використовуватися різні психологічні техніки для впливу на емоції, думки та поведінку людей. Наприклад, використання кольорів, звуків або дизайну інтерфейсу з метою залучення уваги або створення сприятливого настрою може бути маніпулятивним.

Існують загальні техніки, які можуть бути застосовані для психологічного маніпулювання:

1) емоційне маніпулювання, коли емоції викорисовують з метою впливу на особу, зокрема, спеціально створюються ситуації, які викликають певні емоції, або зміну настрою, щоб вплинути на прийняття рішень.

2) маніпуляція інформацією, тобто вплив на інформацію, що надається, з метою створення певного сприйняття або переконань. Сюди належить приховування певних фактів, виділення важливої інформації або перекручення фактів для досягнення бажаного результату.

3) соціальна норма і вплив оточення, що впливають на формування бажаної поведінки, тобто створюється, що багато людей вже зробили певну дію або мають певні переконання, щоб змусити людину діяти або думати так само.

4) маніпуляція відчуттям необхідності або дефіциту, коли створюється враження, що щось є обмеженим або необхідним, щоб збудити бажання або змусити людину діяти;

5) маніпуляція авторитетом або статусом, коли використовуються авторитетні чи впливові особи або символи для засвоєння певних ідей або дій.

Важливо пам'ятати, що психологічне маніпулювання не є етичною або моральною практикою в комунікаціях. Розпізнавати маніпулятивні техніки та захищати себе від них може розвиток критичного мислення, самосвідомості та медійної грамотності.

Зазначені маніпулятивні елементи можуть мати значний вплив на сприйняття та поведінку людей у сфері комунікаційних технологій. Причиною широкого розповсюдження інформаційних технологій є суперечність між складністю сучасної суспільної, зокрема і політичної системи, перенасиченість інформаційного поля та невідповідність цій складності інтелектуальному потенціалу реальних людей. Причому, це стосується не лише політичних діячів або чиновників, а й пересічних громадян, яким важко адекватно сприймати та оцінювати інформацію та робити з неї раціональні висновки.

Одним із найважливіших правил маніпуляції є те, що успіх залежить від уміння повністю ізолювати адресата від зовнішнього впливу. Ідеальною ситуацією для цього була б комбінація впливів – повна відсутність альтернативних, неконтрольованих джерел інформації та думок.

Складність реалізації цього правила полягає в тому, що існує необхідність у створенні в адресата ілюзії незалежності та ілюзії плюралізму інформаційних каналів. Наприклад, створюється велика кількість телевізійних каналів (залежно від типу організації, політичних уподобань, жанрів і стилів), але за умови, що вони підпорядковані одному параметру та виконують єдині установки. Ідеальний варіант – створити (точніше дозволити створити) радикальні опозиційні джерела інформації, але вони обмежать свою інформаційну боротьбу питаннями, які не торкаються суті основних маніпуляційних програм.

Фейкові новини, зокрема поширення неправдивих інформаційних повідомлень, спекуляцій або приховування певних фактів з метою зміни переконань або створення

конфліктів, служать для зміни громадської думки та сприйняття певних подій або проблем, для маніпулювання політичними настроями та результатами виборів, для підживлення ненависті, створення напруженості та сприяння соціальним конфліктам, фінансового обману або шахрайства тощо.

Реклама з використанням психологічних методів створює відчуття необхідності, боязні втрати або створення ілюзії успіху, що спонукає споживачів до покупок, навіть якщо це не відповідає їхнім реальним потребам.

Маніпуляція інформацією, зокрема свідоме вилучення важливих деталей, зміна контексту або використання прихованих повідомлень, для формування певного сприйняття або переконань у людей, також є однією з основних маніпулятивних технологій, використовуваних у сучасному інформаційному середовищі. Вона передбачає систематичне зміщення, спотворення або обмеження доступу до інформації з метою впливу на переконання, уявлення або поведінку людей.

Важливо розвивати медійну грамотність та критичне мислення, щоб розпізнавати маніпулятивні техніки та захищати себе від них. Крім того, платформи соціальних мереж можуть вживати заходи для боротьби з маніпуляційним використанням їхніх послуг та забезпечувати більшу прозорість для користувачів.

Боротьба з маніпулятивними технологіями вимагає комплексного підходу та залучення різних сфер суспільства. Існує кілька можливих шляхів боротьби з маніпулятивними технологіями:

1. Медійна грамотність та освіта. У нинішньому суспільстві важливо розвивати медійну грамотність серед населення, починаючи з освітніх програм у школах та університетах. Люди повинні навчитися критично аналізувати інформацію, розпізнавати маніпулятивні техніки та перевіряти достовірність джерел.

Відповідно до концепції ЮНЕСКО, медіа та інформаційна грамотність поєднує три групи взаємопов'язаних

компетентностей: інформаційна грамотність, що включає вміння знаходити, аналізувати та використовувати інформацію; медіаграмотність, тобто доступ до ЗМІ, а також уміння створювати контент для самовираження та спілкування; технологічна або цифрова грамотність, що належить до здатності використовувати сучасні інформаційні технології та програмне забезпечення, враховуючи всі можливості. Освіта та інформаційна грамотність передбачає не лише навчати людей критично мислити, аналізувати та перевіряти інформацію перед тим, як їй вірити, але й розпізнавати правдиві та фейкові факти та думки, розуміти загальну структуру новин та джерела інформації.

2. Розвиток правового регулювання. На державному рівні потрібно створити ефективні правові механізми для боротьби з маніпулятивними технологіями. Це можуть бути закони, що регулюють розповсюдження дезінформації та фейкових новин, захист персональних даних, а також накладання санкцій на організації, що використовують маніпулятивні методи.

В Україні у травні 2010 року було розпочато реалізацію «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», затвердженої постановою президії НАПН України. Основна ідея цієї концепції полягає в тому, щоб сприяти створенню ефективної системи медіаосвіти в Україні для забезпечення загальної підготовки дітей та молоді до безпечного та ефективного спілкування із сучасною медіасистемою. Три етапи реалізації концепції включав пілотний період (2010 – 2013 рр.), поступове впровадження медіаосвіти та стандартизацію її вимог (2014 – 2016 рр.), а також подальший розвиток медіаосвіти та завершення масового впровадження (2017 – 2020 рр.). З 2011 року в семи областях України було розпочато експеримент із запровадження в навчальний процес медіаосвіти.

За сприяння Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України також реалізується медіа-навчання вчителів, які проходять курси підвищення кваліфікації. Згідно з цією концепцією, медіаосвіта – це частина освітнього процесу,

спрямована на формування медіакультури в суспільстві, підготовку особистості до безпечного та ефективного спілкування з традиційними (друк, радіо, кіно, телебачення) та сучасними медіа (Інтернет, мобільний зв'язок), враховуючи розвиток інформаційно-комунікаційних технологій.

Медіаграмотність – це використання інформаційно-комунікаційних технологій, самопрезентація та спілкування через ЗМІ, свідоме сприйняття та критичне осмислення інформації, уміння відрізнити реальність від її віртуальної імітації, тобто рівень медіакультури.

3. Залучення соціальних медіа та підтримка незалежних ЗМІ. Компанії соціальних мереж повинні прийняти відповідальність і вжити заходів для боротьби з маніпулятивними технологіями на своїх платформах. Це можуть бути вдосконалення алгоритмів, щоб уникнути підсилення фільтрованої реальності, боротьба зі штучним інтелектом та ботами, які розповсюджують дезінформацію, а також збільшення прозорості щодо реклами та збору даних. Забезпечення свободи преси та підтримка незалежних ЗМІ є важливим кроком для боротьби з маніпулятивними технологіями. Незалежні мас-медіа можуть виконувати функцію факт-чекінгу, перевіряти достовірність інформації та розкривати маніпуляційні схеми.

Розвиток соціальних медіа, функціонування особистих інтернет-блогів, спільнот соціальних мереж дозволяє громадськості контролювати теми та питання, що висвітлюються широкою аудиторії. Соціальні мережі зацентровують увагу на успішному спілкуванні з аудиторією, тобто прагнуть створити спільноту, об'єднану за спільною метою або інтересами. Онлайн-спілкування теж має свої особливості. З одного боку, завжди можна зберегти анонімність або частково приховувати інформацію, а з іншого боку – виражати індивідуальність автора через фотографії, ілюстрації, лексику, популярність. І правила поведінки користувачів є загальноприйнятими. Це позитивно впливає на дотримання

свободи слова і на творення нової реальності громадянське суспільство. Тому роль соціальних мереж не обмежується інформацією та активним поширенням інформації. Важливою є інтеграція громади навколо важливих питань політичного чи суспільного життя, участь в освітніх заходах, просвітницьких проектах, зокрема й тих, що стосуються медіаграмотності.

4. Громадянська освіта та активна участь: Важливо підтримувати громадську освіту та активну участь у суспільному діалозі. Громадяни повинні бути свідомими про маніпулятивні технології та їх вплив, спілкуватися зі своїми представниками влади, вимагати прозорості та етичності у використанні технологій. Важливим є проведення кампаній, семінарів та інших заходів, спрямованих на поширення усвідомлення про маніпулятивні технології та їхні наслідки, популяризація знань про різні форми маніпуляцій та методи, якими можна їх виявляти; заохочення розвитку критичного мислення серед людей у всіх сферах життя, тобто розвивати здатність формулювати запитання, аналізувати аргументи та розуміти зміст певної інформації.

5. Міжнародне співробітництво: Боротьба з маніпулятивними технологіями потребує спільних зусиль на міжнародному рівні. Країни повинні співпрацювати, обмінюватися найкращими практиками та координувати свої дії для ефективної боротьби з маніпулятивними технологіями. Відтак, у листопаді 2001 року було підписано перший міжнародний документ у сфері боротьби з інтернет-злочинністю та комп'ютерною злочинністю – Конвенцію про кіберзлочинність, або Будапештська конвенцію, розроблену Радою Європи в Страсбурзі за активної участі держав-спостерігачів Ради Європи: Канади, Японії, Філіппін, Південної Африки та США.

У лютому 2016 року ЄС та НАТО було підписано технічну угоду, яка регламентує посилення сприятливих умов під час оперативного обміну інформацією та досвідом між командами екстреного реагування НАТО «Computer Incident

Response Capability» (NCIRC) та ЄС «Computer Emergency Response Team of the European Union» (CERT-EU), які мають на меті протидіяти кібератакам, комплексно протистояти сучасним викликам у кіберпросторі.

6. Розробка технологічних рішень, які допомагають виявляти та боротися з маніпулятивними технологіями. Це можуть бути алгоритми розпізнавання фейкових новин, фільтри для спаму та дезінформації в соціальних мережах та інші інструменти, які забезпечують безпеку інформаційного простору.

Висновки. Отже, боротьба з маніпулятивними технологіями є важливим завданням сучасного інформаційного суспільства. Особливо в епоху швидкого розвитку технологій та соціальних мереж, де поширюються фейкові новини, дезінформація та інші форми маніпуляцій з метою впливу на громадську думку. Маніпуляції є елементом соціально-політичного управління та боротьби за владу в соціумі. У сучасному суспільстві маніпулятивні технології відрізняються за формою, змістом, призначенням і цілями. Сучасні техніки політичного маніпулювання мають ознаки динамічності, високої активності, адаптивності.

Медійна грамотність та освіта, розвиток правового регулювання, залучення соціальних медіа та підтримка незалежних ЗМІ, громадянська освіта та активна участь, міжнародне співробітництво, розробка технологічних рішень – основні шляхи, які допомагають виявляти та боротися з маніпулятивними технологіями. Але важливо пам'ятати, що це складне завдання, яке потребує постійної уваги та оновлення стратегій, оскільки технології також швидко розвиваються.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача: Навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2005. 336 с.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.

3. Магдиш І. Маніпульована демократія. *Незалежний культурологічний часопис “І”*. 2003. № 30. URL : <http://www.ji.lviv.ua/n30texts/N30-manipul.htm>.

4. Отрешко Н. Б. Маніпуляція соціальна. Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL : <https://esu.com.ua/article-63456>.

5. Сивоканьєва О. Сучасні технології маркетингових комунікацій. *Маркетинг в Україні*. 2019. №2. С. 42–50.

6. Степанов В. Ю. Інформаційна політика: маніпулятивні технології у суспільстві. *Економіка та держава*. № 4. 2010. С. 129–131.

REFERENCES

1. Butenko, N. Yu. (2005). *Komunikatyvna maysternist' vykladacha: [Communication skills of the teacher]*. Kyiv : KNEU. [inUkrainian].

2. Nayd'onovoyi, L. A., Slyusarevs'koho, M. M. (Ed.) (2016). *Kontseptsiya vprovadzhennya mediaosvity v Ukrayini (nova redaktsiya) [The concept of implementing media education in Ukraine (new edition)]*. Kyiv : Instytut sotsial'noyi ta politychnoyi psykholohiyi NAPN Ukrayiny. [inUkrainian].

3. Mahdysh, I. (2003). *Manipul'ovana demokratiya. [Manipulated democracy]*. *Nezalezhnyy kul'turolohichnyy chasopys “Yi”*, 30. Retried from <http://www.ji.lviv.ua/n30texts/N30-manipul.htm>. [inUkrainian].

4. Otreshko, N. B. & Dzyuba, I. M., Zhukovs'kyu, A. I., Zheleznyak, M. H. (Ed.). (2018). *Manipulyatsiya sotsial'na. [Social manipulation]*. *Entsyklopediya Suchasnoyi Ukrayiny*. Kyiv : Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen' NAN Ukrayiny. Retried from <https://esu.com.ua/article-63456>. [inUkrainian].

5. Syvokan'yev,a O. (2019). *Suchasni tekhnolohiyi marketynhovykh komunikatsiy. [Modern marketing communications technologies]*. *Marketynh v Ukrayini*, 2, 42–50. [inUkrainian].

6. Stepanov V. Yu. (2010). Informatsiyna polityka: manipulyatyvni tekhnolohiyi u suspil'stvi. [Information policy: manipulative technologies in society]. *Ekonomika ta derzhava*, 4, 129–131. [inUkrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто, як маніпулятивні елементи можуть впливати на сприйняття та поведінку людей у сфері комунікаційних технологій, зокрема через засоби масової інформації (ЗМІ), де маніпулятивні елементи можуть бути присутні в змісті новин, рекламі та інших програмах; через соціальні мережі (фейкові новини, спекуляції, маніпуляція з контентом або використання психологічних технік, щоб залучити увагу або змінити думку користувачів); через рекламу, зокрема через використання емоційного маніпулювання, прихованих повідомлень або маніпулятивних технік, щоб викликати в споживача бажання придбати товар або сприяти отриманню недостатньої інформації про реальні наслідки покупки; через політику (маніпуляція інформацією, розповсюдження фейкових новин або використання психологічних технік для впливу на голосування або громадську думку), через онлайн-торгівлю.

Визначено, що існують різні техніки, які можуть бути застосовані для психологічного маніпулювання: емоційне маніпулювання, маніпуляція інформацією, соціальна норма і вплив оточення, маніпуляція відчуттям необхідності або дефіциту, маніпуляція авторитетом або статусом.

З'ясовано, що важливим завданням сучасного суспільства є боротьба з маніпулятивними технологіями, що актуально в епоху швидкого розвитку технологій та соціальних мереж, де поширюються фейкові новини, дезінформація та інші форми маніпуляцій з метою впливу на громадську думку. Маніпуляції є елементом соціально-політичного управління та боротьби за владу в соціумі.

Зроблено висновки, що важливо розвивати медійну

грамотність та критичне мислення, щоб розпізнавати маніпулятивні техніки та захищати себе від них. Боротьба з маніпулятивними технологіями вимагає комплексного підходу та залучення різних сфер суспільства. Визначено шляхи боротьби з маніпулятивними технологіями: медійна грамотність та освіта, розвиток правового регулювання, залучення соціальних медіа та підтримка незалежних ЗМІ, громадянська освіта та активна участь у житті суспільства, міжнародне співробітництво та розробка технологічних рішень.

Ключові слова: маніпуляція, комунікаційні технології, громадська думка, медіаосвіта, медіаграмотність, інформаційна безпека, управління інформацією.